

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Cap. III. Rosa Milesia, seu diligentia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77028](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77028)

cum ipsum librum attentius volutaret, rixas audiit fratris cum matre altercantis. Mox libro, ut sit, temere in sinum coniecit, litem composuitur accurrit. Et quia in fratrem natu minorem pluculum sibi juris ab ætate concessum credidit, germanum paullo acerbius objurgans: Tunc, inquit, cum matre digladiari? hoc genus jurgii tam imparis & indecori non erubescis? Sed frater prolixæ reprehensionis impatiens, & impotens ira, jamque furore geminato æstuans, arreptum calente impetu cultrum in fratris pectus deligit. Sed providentissimus Deus letalem plagam prodigio luculento avertit. Siquidem ille ipse, quem diximus, liber in sinum additus contra ferrum, velut scutum objectus vitam servavit fratri. Nam eam pectoris partem petebat culter, quam tegebat liber. Fidem fecit, quod inventum est volumen totum pane tractum, ut parum abfuerit, quin cutis per ipsum stringeretur. Ita compertum est, piorum libellorum usum non animis solum esse utilem, sed interdum corporibus etiam salutarem. Idcirco Cyprianus optime monet: *Sit tibi vel oratio assidua, vel lectio: nunc cum Deo loquere, nunc Deus tecum.*

Cyprian. lib.
2. Epist. 2. ad
Donatum.

ACTIONES LECTIONIS

SACRÆ.

1. Actio
lectionis
sacræ.

1. Quamvis ipsa lectio virtutis actus sit, habet tamen hæc sui exercitii certam rationem. Prima est, sacra lectio (quantum quidem fieri potest) certum sibi statumque diei tempus cupit assignari, sicut & oratio. Hi enim tales sunt labores, qui non quovis semper tempore rectissime fiunt. Sicut arborum fructus qui statim anni temporibus proveniunt, paullatim aucti dulcescunt, si autem præcoces sint aut serotini, plerumque decidui sunt, nec ætatem ferunt, sed priusquam ad maturitatem pervenerint, corrumpuntur: sic orationis ac lectionis exercitium, si ordine servato juvat; confuso illo, tedium sui facit, & mentis affectum languere cogit.

Secunda.

2. Non minus multa simul eodemque tempore legenda, ne obviatur memoria. Plinius Secundi documentum id fuit, qui utiliter suadebat, multum esse legendum, sed non multa. Rectè dixeris virum prudentem voluisse, multum quidem legendum unâ hebdomade, aut mensis uno, sed non unâ horâ. Quemadmodum stomachus in prandio cenâ unâ non obruendus est cibis, sic memoria & intellectus non impediendus est moris, cum seria sit lectio, & animi salutem spectat. Ex illo sequens præceptum deducitur.

Tertia.

3. Non obiter & perfunctoriè, non festinanter, sed consideratè ac meditatè legendum. Subinde subtilendum, & quæ lecta sunt, paullo attentius expendenda: eo prorsus modo quo gallinæ bibunt, quæ ubi aliquid liquoris rostris hausserint, mox erigunt se, haustum liquoris per breve guttur demissure: iterum mergunt rostrum, iterumque attollunt, dum sitim expleverint; ita nos aliquot perfectis versibus, mentem erigamus caelo, & quid in rem nostram sit, dispiciamus. Sed iterum legamus, iterumque perpendamus lecta. Sic alius hærebunt quæ legerimus, nec unquam sine fructu erit lectio. Hoc fecit Martinus Delrius lectionis longè studiosissimus, qui totos dies etiam impransus, idque ex more, usque ad seram cenam affixus libris harebat. Cum scriptorem arripuit, non ante dimisit, quam attentè atque integrè perlegisset, & quæcunque in capedunculas litterarum sui thesauri referenda judicasset, ea scitè descripsisset. Ita plus simplici vice omnia Tostati Abulenensis volumina (sunt quindecim) non suspensio aut volante, sed pressello vestigio perlegit.

Eruditionem
viri publica
loquuntur
monumenta.

Quarta.

4. Sacra lectionis est, non quovis admittere scriptores, sed cum delectu. Eruditè sapiens Romanus monet: *Lectio multorum auctorum, & omnis generis voluminum, habet aliquid vagum & instabile. Certis ingenitis immorari & innutrir oportet, si velis aliquid trahere, quod in animo fideliter*

Senec. ep. 2.

A *sedeat. Nusquam est, qui ubique est. Idem & Hieronymus commendans: Post Scripturas sanctas, inquit, doctorum est aliorum hominum tractatus lege, eorum duntaxat, quorum saltem auctoritas est. a Nos cum eodem Hieronymo, inquit, & auctoritate Paulus monet, b semper exclusas volumus.*

5. Libelli pii sic legendi sunt, ut lecta dirigantur ad opus. Frustra legit, qui non facere conatur quæ legat. Fiant è verbis facta. Optime dixit Bernardus: *Lectio deest, quid facias, discernit quid caveas, ostendit quò tendas: multum proficit, cum legis, si tamen facis ea quæ legis. c Extempore causat: Lego, quantæ virtutis, sit quantique animi promotionem, dare veniam graviter ledenti. Hic ego mecum ipse disquiro: Cur ergo tot nobilissimas occasiones negligo, cur præmium facillimè obtinendum sperno? Cur non omnibus iniuriis meis, & quilibet me unquam laesit, non quam promptissimè veniam tribuo? Ita lectio laudis actioni attemperanda. Pari modo legenti occurrit, quam abstinentia animum & corpus juvet; quam nobile sit genus Eleemosynæ; quam celestis & Deo digna sit vita ad castimoniam leges infundat. Hic novis me stimulis impello: Cur ergo non exactius abstinentiam servo? cur non liberalius eleemosynam spargo? cur non ardentius castimoniam colo? doleo tantum à me virtutis & præmii neglectum, jamque statuo conari omni omnibusque viribus deinceps facturum, cuius me sacra hæc merita nec lectio. Ita fiunt è vocibus actiones. Nunc lecta in vitam regulam convertenda. Tunc enim est utilis notitia litterarum, cum in actum transierit, sequæ ipsam rebus approbat, non verbis. Hinc optime dictum ab Ildoro: *d Omnis profectus ex lectione & meditatione procedit: quæ enim nescimus, lectione discimus: quæ didicimus, meditatione conferramus.**

CAPVT III.

Rosa Mulesia, seu, Diligentia.

§. I.

MULESIÆ ROSÆ, cujus ardentissimus est color, rectè confertur secundissima omnium virtutum Diligentia, sive Accuratio in rebus omnibus. Illustrissimis exemplis hæc in re Mater Dei præliet. Vix enim nuntium accepit è caelo Elisabetham cognatam uterum ferre, mox, ut Lucas testatur, *Exurgens Maria abiit cum illud festinatione in montana. a* Arduum fuit hoc iter, & longum. Nam optimi Auctoris b sensu & calculo è Nazareth in Hebron civitatem, ubi Zacharias habitabat, Mater Domini triginta duas leucas c confecit. Hoc iter Virgo celestis alacritate mirâ obijt, siquidem cum festinatione abiit in montana, moras in viâ trahere, notos salutare, superfluum censébat, festinabat. Alterum industriæ exemplum præbuit Virgo divina querendo filio. Diligentiam Virginis turbare potuisset hæc cogitatio: Jam duodecennis est, imò Deus est meus filius, etiam amissus esse non potest, absque meâ operâ seipsum sibi inventum inventor rerum omnium. Obvium erat hæc cogitare, & domi desidere. Sed alia fuit mens Virginis, singularis diligentia specimen præbere voluit; tribuo quæsit, cum curâ & luctu invenit.

Diligentia plurimis nostrorum laborum deest. Negotiamur, agimus, laboramus, sed frequenter parum accuratè ac diligenter. Subinde omnia nostra languent, frigent, jacent, ac negligenter facimus. Adeo rata est in rebus omnibus diligentia. Hæc una quæcunque actiones, tam interiores quam exteriores, mirificè commendat. Verissimè dicitur: Homo diligens & accuratus duos meretur panes, cum alius deies & marcidus vix dimidium. Considerate mihi, obsecro, veterum pictorum opera, quàm accurata, quàm artificio plena, quàm elaborata.

horata, quam ea denique absoluta sint. Quid, obsecro, caussa, quod aeo nostro vix ulli tales sint pictores? An colorum, an artis, aut potius accuratioris est defectus? Sunt enim nostri pictores, qui respondeant, non artem sibi defuturam, si adforent aestimatores artis, aevi nostri genium nimis in luxum excurrere, hinc artes nimiam parumonia sepeliri. Et ubi jam, inquit, Candaules Rex Lybie, qui Bularchi tabulam auro repensam emit? Ubi hodie Julius Caesar, qui Timomachi duas tabulas, Medeam & Ajacem, octoginta talentis seu quadraginta octo millibus philippeorum emit? Ubi Rex Attalus, qui unicam Aristidis pictoris Thebani tabulam centum talentis, seu sexaginta millibus philippeorum licitatus est? Ubi hodie qui tabulam, quantumvis artificiosam & grandem, decem millibus philippeorum emit? Et hinc, ajunt, artis neglectus; hinc nos penicillo pingimus volente nec multum sollicito; hinc nunquam ad sui perfectionem venit pictura. Si quid exactius fiat, sunt qui mirentur & laudent; qui vero dignum arti premium rependat, nemo hominum est. Equum aliquot philippeorum millibus merenti in levi habent, tantumdem pro absolutissima pictura dare, extremæ prodigalitatis specimen censent. Sic torpet industria. Sic acres jacent. Nam licet laudatores forsitan habeant, non habent largiores.

Quam hæc verè dicantur, non disputem. Hoc assero: De laboribus nostris, quos Deo largitori munificentissimo vendimus, id neutiquam affirmari posse. Abrahamo dictum: *Ego sum protector tuus, & merces tua magna nimis*. Deus operum nostrorum non aestimator solum benignissimus, sed restitutor liberalissimus est. Idcirco nianum sibi ipsi invidet, qui quidquid huic Domino facit, non id studio, quam potest, contentissimo facit. Rectissime dixit religiosus ille scriptor: *Multum facit, qui rem benefacit: sine sollicitudine & diligentia nunquam acquirere virtutes: homo fervidus & diligens ad omnia est paratus*.

Quæri potest, quæ ars, quodue opificum maximam desideret diligentiam. Videtur sanè labor typographicus summam exigere industriam. Nam sutor unum alterumve acis errorem facile teget; typographus, si vel litterulam unicam non suo loco, non ordine recto, intervallo non congruo ponat, in centum & plures annos errorem mittit. Nunquam non errasse dicitur: tanti est, vel semel, vel levissimum quid neglexisse. Dum in orbe hoc agimus, in officinâ typographicâ sumus; formas ponimus, prælum ducimus, volumina excudimus. Erramus? in omnem æternitatem abire error. Cum Zeuxide pictore quisvis nostrum dixerit, *Æternitati pingo*; quidquid demum faciam, Æternitati cuncta facio. Hinc jure meritisimo non mediocri, non mollis, sed summa exigitur diligentia, idque in rebus omnibus, cum omnia Æternitati faciendâ sint. Nos sapissime, quod apud typographos frequens est, formulas peritè collocamus, sed ignaviter imprimimus; bene statuimus, sed malè ac segniter exequimur: deest nervus, diligentia deficit, languor omnia corrumpit.

S. II.

Rex Ezechias omnibus sui regni administris solertiam persuasurus exhortatione quam maxime fert: *Videte, ait, quid faciatis, &c. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite*. Nunquam enim bene fit, quidquid honestæ rei negligenter fit. Huc omnino spectant vivacis documenta diligentia, quæ Septimius Severus & Helvius Pertinax Imperatores Romani posteris dedere. Uterque septuagenario jam major erat. Pertinax cum ad Imperium elatus, Severus cum morte subitus esset. Etatem bellicis laboribus uterque contriverat. Et Helvius post suscepta rerum gubernacula, ubi primum Tribuno militarem tesseram de more dedit, eam esse voluit hanc vocem, *Militemus*. Septimius verò jam

Tom. I.

A animam acturus, ejus ipsius tessere, quam Pertinax dederat, non immemor, hoc ipse signum edidit, *Laboremus*. Hæc germana diligentia sunt symbola, *Militemus & Laboremus*.

Nunquam triumphabit diligentia, ubi labori paratur, cui omnia vendunt superi. Eam ob causam Paulus laboris & ipse amantissimus hortatur: *Labora sicut bonus miles*. Ingenius animos labor nutrit.

Præclare Mufonius apud Stobæum: *Ut facilius ac promptius labores illos sustineamus*, inquit, quos virtutis & honestatis gratia subituri sumus, hæc animo reputare secum utile fuerit: *Quam multi multa tolerant propter malas cupiditates, ut qui amant flagitiose, qui otia consecretant, qui honores venantur & gloriam*. Non est ad magna facili ascensus. Absque diligentia nihil sui perfectionem obtinet. Grandis est labor? Præmium multò erit grandius. Sed labor forsitan est assiduus? Quam tamen & brevis & nullus ad æternitatem?

Clodius Albinus Cæsar omnium, qui ante eum fuerunt, bellicosissimus exiit, acer ingenio, ad querendum diligens, ad omnia, quæ intendisset, in finem perseverans. Hunc Aurelius Victor tam prudentem ac industrium fuisse ait, tamque felicem armis præcipue, ut nullo cum hoste congressu nisi victor discesserit. Nos cælum ascendere molimur; sed à cælitibus sanè ridemur, nisi assidue adversus ignaviam pugnemus. Hunc hostem nisi quotidiano congressu vincimus, frustra speramus cælum. Tam immensam beatitudinis præmium desidiosus ac frigidus obtingere non potest. Verissime dixit Chrysostomus: *Mala res est ubique remissio, charissime; propterea ab initio Adæ dictum est: In sudore vultus tui vesceris pane tuo*. Omnia obsequantur diligentia. Hæc in rebus omnibus summo studio sectanda, idque plures ob causas.

S. III.

Prima causa. Quod diligenter fit, altero tanto melius est eo, quod oscitanter & obiter est factum. Scripturam aspicere duorum scribarum, diligentis & torpidi: quam ille primus characteres format æquales, terfos, elegantes; quam alter impares, curvos, deformes! Sociordia in causâ est tam fœdæ scripturæ. Omnium opificum fabriles operas considera, aurifabrorum scyphos, pictorum tabulas, sculptorum statuas, cultuariorum gladios, bibliopægorum libros, sartorum vestes, textorum pannos, sutorum calceos. Quidquid in omnibus cum curâ diligentiaque confectum est, laudem fert, statâ mercede dignissimum; quidquid indiligenter & levi brachio factum, ab omnibus ut res nihili repudiatur. M. Crassus eam à mechanicis diligentiam requirebat, ut ipse etiam servos suos in iis artibus instituere non erubesceret. Quidquid cum curâ fit, etiam diligenter fit.

Alterâ causa. Diligentia omnium voces & elogiameretur, omnes ad emendum invitat. A rebus vilissimis id patet. Fuit in maximâ civitate homo mechanicus, sutor, sed tantæ industriæ, ut ex illius unius officinâ cives plerique omnes nec sine ambitu calceos sibi confici voluissent, si is unus omnibus satisfacere poruisset. Corium hic opifex non aliud, quam alii cerdones, habuit, nec formis ferè aliis est usus, sed diligentia longè aliâ calceos confecit. Hinc emptorum ad hunc unum accursus maximus. Jure merito: nam in rebus etiam vilibus eximium quid est, & appetendum, diligentia.

Tertiâ causa. Si spectetur is, cui omnis hominum labor consecrandus est, jure merito quam diligentissimè omnia sunt faciendâ. Diligentia cum virtute conjuncta seipsam sapius examinat: *Eccui hæc facit? cui laboras? si Deo*, cui certè labor omnis debetur, nihil ei minus diligenter & exactè fiet. Hic illud veterum, *Ne quid nimis*, valere jubemus. Nulla nimia est cura, quæ Deo impenditur.

A 222

Sanctus

Ribad. in vi-
ta S. Igna-
tius lib. 5. cap.
10. fine.

Hier. c. 48.
v. 10.

Quarta.

Quinta.

S. Thom. 2.
2. 2. q. 54. art.
1. ad 1.

Diligentia
ad omnem
virtutem
& actionem
necessaria
est.
Ipsa proci-
pio erat ad
Nicodem de
regno.

Sexta.
Fer. 5. in Ce-
na Dom.
mo. 3. lect.
2.

Horat. epist.
lib. 1. ep. 2.
ad Lollium.

Septima.

Sanctus Ignatius Lojola cum hominem e suis remis-
sionibus agentem cerneret, sic cum allocutus est: Quis te,
quid spectas? quod tuae actiones eunt? cui laboras? Ille
Deo se laborare respondit, Deum sibi finem esse, cuius
causa omnia faceret. Cui deinde Ignatius: Tunc Deo,
inquit, haec facis tam languide, tam negligenter? Mun-
do tam segnitius servire, nil magni criminis sit: in Dei
obsequiis locordius rem agere, error est intolerabilis:
Maledictus qui facit opus Domini fraudulentum. Hic illud
Ezechiae milles ter milles ingerendum: Cum diligentia
cuncta facite.

Quarta. Nunquam sine premio est diligentia. Recte
Gregorius: Studio, inquit, tarditas ad premium proficit,
desiderio velocitas ad supplicium crescit. Imo pars prima est, di-
ligenter fecisse quod faciendum erat. Nam si aversissime consue-
tiam afficit, debitor rei diligentiam adhibuisse.

Quinta. Decus omnium virtutum diligentia, nec ca-
rum ulla sine hoc ornamento perfecta. Quod Theolo-
giae princeps Thomas Aquinas optimè dixit: Diligentia
requiritur in qualibet virtute. Et concludit: Negligentia spe-
ciale vitium est, quia sollicitudinis debita defectum importat. In-
de diligentiam rectè appellabimus, debitam in quovis opere
sollicitudinem, quae quidem singularis virtutis actus est. Ex
quo non possumus non plurimum mirari, cum omnia libris
plena sint, & scribendorum librorum necdum ullus fi-
nis, cumque plurimi scriptores omne genus virtutum
commendare, sui esse instituti, & officiantur, eorum ta-
men plerisque omnes de diligentia altissime silere, &
mutos esse. An non haec omnibus ingerenda, & quovis
modo inculcanda? An non omnibus clogis longè di-
gnissima? sed ea iam plerumque scribendi ratio obtri-
nuit, ut cum unus tacet, omnes illum sequentes taceant.
Ovium aut cervorum ritu incedimus: quod primus viam
signat, haec ceteri sequuntur; & cum flumen tranant,
alter alterius tergo caput imponit: sic ferè scribimus;
quod priore non docuere, hoc & ceteri silendo transeunt.

Sed ad rectè. Cum diligentia, seu debita sollicitudo,
ad quamlibet virtutem, imò ad actionem quamlibet
rectè obeundam requiritur, par est, eam virtutis cultori-
bus quam commendatissimam esse. Quod etiam Iso-
crates discipulorum suorum auribus instillans: *Ut in ci-
curandis feris, aiebat, cura & diligentia plurimum momenti,
sic ad virtutem adipsendam vires habet maximas.*

§. IV.

Sexta causa. Quanta plurimorum in suam penicem
est diligentia, quam rectè nimiam aut viciosam ap-
pellemus. Ecclesia Christum Dominum in Oliveto, cum
discipulis sic introducit loquentem: *Una hora non potui
sui vigilare mecum, qui exhortabamini mori pro me: vel lu-
dam non videtis, quomodo non dormit, sed festinat tradere me
Iudaeis.* Idem licebit dicere de plurimis ad exequendum
torporem: Vel non videtis impuros amatores, avaros
Eucliones, ambitiosos Alexandros, quomodo non dor-
miant? Illi ut amoribus suis indulgeant, isti ut pecunias
suas augeant, hi ut per altiores honorum gradus ascen-
dant. Nimium dulce est, vigilare, cum nimii crescunt,
cum honores exsurgunt, cum amores, incendunt. Ali-
quam saepe solertes sumus, & industrii in nostrum exi-
tium? Quoties vigilamus, cum longè sanctius in utram-
que aurem dormiremus!

*Ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones;
Ut te ipsum serves, non expergis feris?*
Ignavissime amator calii, nescis mereri quod, arvas,
quod optas; alii inveniunt, quo prius beneficium asse-
rant, quam possant. Vel improbum quemque non vi-
des, quomodo non dormiat, sed omnem moveat lapi-
dem, quomodo manibus pedibusque obnixè omnia fa-
ciat, ut votis possit, & tu dormis, qui ascendere mo-
liris calum?

Septima causa. Priscorum sapientum vox erat: Dili-

A gens industria utilior, quam bonum ingenium. a Ratio in
promptu est: ingenia bona plerumque exorbitant, nec
quam fere sine mixtura dementia. b Hinc sapissime quan-
meliora ingenia, tantò periculosa, nisi pariter se possint
regi. Sed quis hic communem panem omnium stultitiam,
imò furorem usitatissimum non obstupescat? Ingenio-
si videri malimus, quam diligentes & industrii. Insti-
tia prorsus luculenta, & quae auriculas Midae longissi-
me exporrigat. Imò quod amplius, otiosos quandoque in-
nos esse fingimus & laboris fugitantes, modò vide-
mur ingeniosi. Nam ea ferè opinio invaluit, ingeniosos
esse pigros. Ergo ut ingenii laudem feramus, vituperium
pigritiae non horremus. Vestram fidem, o mortales, quid
esse, aut fingi potest stultus? Quis unquam ingenium
sua sibi virtute comparavit? at nemo alter diligentiam.
Ingenio bono saepe nequissimus quisque est, & eo non-
nunquam ad artes pessimas abutitur. At diligentiam ha-
bere non potest, nisi homo frugi, & virtuti promus. De-
inde quid ingenio re aliena, velut alienis plumis corni-
cula, vanissime gloriatur? Diligentia nostra est; indu-
stria in nostro censu reponenda est, illique adsumenda,
quae fecimus ipsi. Ad eoque non tutus solum atque
utilis, sed & reverè laudabilis est, diligentia quam in-
genio praestare: quòd si utrumque conjungatur, mixtu-
ra fiet longè nobilissima. Ingenium vel mediocre ad
maximam dignitatem evehet ea, quam commendamus,
diligentia.

Hanc Valerius jure meritissimo dilaudans: Quid
so, inquit, vires industria commemorare: cuius alacritas
pendia militaria roborantur, forensis gloria accenditur, cuncta
fido sine recepta nutruntur: quidquid animo, quidquid ma-
nu, quidquid lingua admirabile est, ad cumulum laudis perducit
diligentia. Neque hic opus ingenti testium caerva.

Q. Roscius histrio, industriae scence notissimus
exemplum, tantà in rebus suis accurate fuit, ut nul-
lum unquam spectanti populo gestum, nisi quem domi
meditatus fuerat, proponere sit ausus. Quapropter non
ludicra ars Roscium, sed Roscius ludicram artem com-
mendavit: nec vulgi tantum favorem, verum etiam
Principum familiaritates amplexus est. Haec sunt atque
accolitici, & nunquam cessantis studii premia. Atque
haec etiamnum ubique fulgent. Aulas, Curias, aliaque
domos opulentas ingrediamur, videbimus hic illic plu-
rimos, qui nullo natalium splendore, nullo numerum
subsidio, sed solis diligentiae ac industriae experimentis
ad amplissimas dignitates & loco humiliter evaserunt. Hos
tales nobilibus quique, vel quia inertes & stupidi, vel
quia segnes & pigri, coguntur sequi, & vestigia eorum
longè adorare. Illos industrii viri Principes & in oculis
& in pectore ferunt, aliorum opulentiam & magnificam
segnitiam pro ornamento habent, sed inutili ac sterili.
Atque adeo ultro divitiarum & nobilitatis in manu diligen-
tiae sunt. Tu modò industriam ama, & ultro te ambient
cum opulentia, tum profapia.

Quantus olim notissimus orator Demosthenes, ho-
mo anrea balbus, blafus, exilis spiritus, acerbe vo-
cis, sed ille oris sui vitium, ceteramque naturae maligni-
tatem tanto studio expugnavit, ut & vocem sonoram,
& lateris firmitatem, quam corporis habitus negaverat,
à labore ac diligentia sit muturus. Multos enim verius
uno spiritu, inpeni complexus, dum adversa loca scan-
deret, pronuntiabat: ad obliquantes fluctum fragores
declamabat, ut aures patientia jam durata ad concita-
ta concionis fremitus nil moverentur. Insersit etiam in
os calculis multum diu loqui solitus est: quia quidem
exercitatione continua vocem asperam ad marum &
gratum auribus sonum perduxit, & litteram caninam
edere sic didicit, ut eam nemo expressius referret. Con-
suetum illi angusto cubare lecto, ut citius expergilire-
tur, in

tur: in specum etiam descendere, ibique philosophari dimidia capitis parte abrasa, quod facultas egrediendi præcipitur. Ferunt etiam speculum Demostheni fuisse aequale ipsi, ad quod seipsum exerceret, gestus & vitia corrigeret. Cumque inter declamandum, inconvenienter movere solet humerum, suspensio è lacunari veru aut gladio, cuius metu se continebat, id defuisse. Quis nostrum, animi vitia sedulitate tantà corrigat? Itaque alterum Demosthenem mater, alterum diligentia erexit est. Plurique omnino diligentia, quam mati debuit Demosthenes. Mater hominem edidit, diligentia Oratorem, & quidem tantum, qui omnem Atheniensem populum, quod vellet, duceret, quem omnium & vocis & digiti loquebantur: En, hic ille Demosthenes est. Absque diligentia fuisset, Demosthenes culellarius inter opificum sordes confusus.

Non est, quod Platonem divini eloqui virum memorem. Hic altero & octogesimo ætatis anno decedens sub capite Sophronis numeros habuisse ferunt. Ita nec extrema quidem ejus hora agitatione studii fuit vacua: idemque illi vitæ finis qui diligentia. Democritum Philosophum non inmerito veneramus, qui quanto animo sprete opulentiam, tantò diligentiam amplexus est. Democriti pater is opibus florebat, ut Xerxis exercitui epulam præbere facile poterit. At Democritus, parvâ admodum re quâ summa, reliquum patrimonium patrie donavit. Ipse Athenas migrans, annis compluribus sic ibi moratus est, ut omnia temporum momenta ad percipiendam & exercendam doctrinam contulerit. Hic profectò diligentia genitus est, nullas temporis particulas etiam minimas negligere.

Carneades tam diligens & laboriosus, quam diuturnus sapientia miles, nonaginta expleis annis eundem vivendi ac philosophandi finem habuit. Doctrinæ operibus eâ se contentione addixerat, ut cum cibi capiendi causâ recubisset, cogitationibus inherens manum ad mensam porrigere oblivisceretur. Quis nostrum, obsecro, sic calum cogitat, quis æternitatem sic animi medullis haurit, ut laudatissimam Carneadis oblivionem amuletur?

Porro fructuosam Archimedis industriam, quâ Marcelli conatus tandem sustinuit, aliunde notâ sileo. Cleanthis silere non possum. Quis enim unquam tam laboriosè haurit, tam pertinaciter tradidit sapientiam, ac Cleanthes, ipsa pæne diligentia. Nam cum inops adolescens esset, nocturnum tempus trahenda aquæ, diurnum studiis impendit. Enimvero tam soletur dicitur, ut ad annum nonagesimum ætatis nonum auditores suos attentissimâ curâ doceret. Ita studiosissimus senex duplici labore unius sæculi spatium occupavit, incertumque reddidit an discipulus, an præceptor fuisset diligentior ac laudabilior. In parando victu non absummis Cleanthi Plautus, ille festivissimus fabularum parens. Hic dies noctesque in paupertatem pugnavit diligentia: Interdum fabulas exarabat, noctu pistori operam locabat, & molas triuales agitabat. Industria nihil nimis difficile.

Non possum, quin hic addam incredibilem pæne diligentiam Themistoclis, qui rerum maximarum curis distractus, omnium tamen civium suorum (ut Rex Cypri omnium suorum militum) nomina memoriâ comprehendit. Per insuriam patriâ pulsus, & ad Xerxem, quem paulò antè devicerat, confugere coactus, priusquam in conspectum ejus veniret, Persico sermoni se assuescit, ut regis auribus familiarem vocis sonum adhiberet. Hem, quid non potes diligentia? omnia tibi velut Numini obsequuntur.

Sed nefas Diodorum Siculum exatissimâ diligentia virum tacere. Nam Diodorus ne in descriptionibus orbis faceret quod alii, & sapius erraret, bonam Asiæ Europæque partem non sine gravibus incommodis pera-

gravit. Gorgias Leontinus Isocratis magister, centum & septem exegit annos, nec tamen tam longæ ab opere & industria unquam cessavit.

Sed ut longæ felicitique industria velut in acervum unum, exempla redigamus, Isocrates cum quartum & octogesium annum ageret, opus composuit nobilissimum ardentis spiritus plenum. Ex quo apparet, senescentibus eruditorum membris, in animo florem juventutis, beneficio industriae retineri. Nimirum diligentia non tantum facit eruditum, sed patriam eruditionem etiam conservat & augeat. Omnia diligentia proposuit Deus. Estque Tullianum illud etiamnum verissimum: *Diligentia subjungitur omnia*. Diligentia nobilissimum cuiuscunque artificis instrumentum est, hinc omnibus officiis, musis omnibus necessarium. Nobile, inquis, instrumentum diligentia, sed pretio tam levi non paratur: mea indolis est, maturare & agere rem facere: operi morosius immorari non possum. Audio, & cum Ambrosio respondeo: *Vince naturam diligentia: naturam nobis formare non possumus, possumus diligentiam.*

§. VI.

Neque verò tantum in gravioris momenti rebus nulli opere parcendum, nil omittendum industriae, sed in quibuscunque aliis etiam vilioribus. Sapiens Polyleri dictum est: Etiam lutum ad unguem elaborandum. Quod si lutum accuratè tractandum, multo magis marmor & ferrum, multoque magis argentum & aurum; quæ tandem diligentia gemmis dabitur? atqui ea quæ divino sunt obsequio, pretiosiora sunt marmore, & ferro, argento & auro, gemmisque omnibus. An non ergo convenit, ut ea usque ad unguem, & quantâ possumus diligentia elaboremus?

Narrant Annales præcis, à Sebastiano Ziano Venetorum Principe architectum Constantinopoli evocatum, quidam divi Marci educeret. Architectus omnem operam ad hoc ædificiū largiter promissit, eâ tamen lege, ut in templo à se structo statua sibi locaretur ad propagandam nominis memoriam. Annuit Senatus. Ædificiū finito Architectus linguæ paululum solutioris non usquequaque se accuratum fuisse dixit, & portasse quendam aut firmius aut venustius strui. Rescivit hoc Princeps, & vocatum hominem objurgans: Itane, ajebar, sterissi pollicitis: cur opus, quod immortale cupimus, parvioris diligentia confectum? Ergo neque nos pactis stans. Statua tibi ponetur, sed extra templum. Stat illa hodieque digito labris imposito, æternum diligentia minis exactæ & linguæ intemperantiis soluta monumentum.

Ergo illud Ezechia Regis monitum assidue ingerendum: *Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite*. Non potest iuste unquam reprehendi diligentia: quod veterum testimoniis abundè confirmatum.

Romanus scriptor rem scitu dignam narrat industriae plurimum extollendæ. C. Furius Cresinus è servo liber, cum in parvo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quam ex amplissimis vicinis, in invidia magna erat, cum fruges alienas pelliceret veneficiis. Quamobrem in ius vocatus, dictâ die instrumentum rusticum omne in forum attulit, unaque adduxit filiam validam atque bene curatam, ac vestitam, ferramenta egregie facta, graves ligones, vomeres ponderosos, boves saturos. Ipse sibi patronus: Hæc inquit, o Quirites, mea sunt veneficia: neque possum vobis ostendere, aut in forum adducere industriam, sudores, vigilas. Sententia omnium absolutus est.

Ita est profectò: tam agrorum quam animi cultura non inopis, sed diligentia constat. Hinc optime dictum à præcis: *Arator nisi incivis prævaricatur*. Agilis est & flexilis diligentia, neque molestias horret, imò eas ut suam laudem materiam amplectitur. Neque aratores solum, sed & Imperatores & Reges in sui

commercium trahit diligentia. Julius Cæsar consumptis in te bellicis diebus, noctes nihilominus ad tripartita dividere officia, quietis scilicet, publicæ rei, & mularum.

Adrianus Imperator Geometria gnarus, Arithmetica peritissimus, egregie pinxit, Musicæ tenuit, Astronomiæ scientiâ omnes illius ævi facile superavit. Alphonsus Aragonum Sicilia Regem, non septem regnorum administratio, non innumera curæ, non bella ingentia, quæ gessit, retinere potuerunt, quod minus Rex tantus jam annum agens quinquagesimum literario præceptori se submitteret, ne Latine loquendi usum careret, ita suam aciem volebat industriam. Ne verò Hispani literarum expertes Livianâ lectione fraudarentur, ipse Livium è Romano in Castulonense idioma transtulit.

§. VII.

E Tanto industriorum ac diligentium hominum numero, plurimos admittor, omnes veneror & laudo, plerique imitandos censeo. Si quis tamen ex me quærat, quem ex omni hoc numero, non prædicandum duntaxat, sed & imitandum arbitretur; dicam quod sentio, idque ex animi mei sententiâ. E priscis neminem non laudandum magis quam imitandum arbitror, exemplar diligentia longe illustrissimum C. Plinium Secundum. Erat huic viro acie ingenium, incredibile studium, summa vigilantia. Erat somni parcissimus, hinc nonnunquam etiam inter ipsa studia instans: nam ille quoque noctibus ad studia utebatur, & minimum dormiebat. Quod verò maxime diligentiam sapit, quodque omnibus, qui literas tractant, imitandum censeo, istud est. Nihil unquam legit vitæ istæ, quod non exciperet, nec in musco solum aut bibliotheca, sed etiam in mensâ, in lecticâ: sed & equitans quoque vel scribebat, vel scribendum dictabat. Ita totos dies usque ad cenæ tempus inhærebat libris. Ne quid verò de studiis decerneret cena, super eam liber legebatur, interim adnotabat ipse & exciperet. Fuit unus aliquis amicorum lectorem in mensâ, cum quadam perperam pronuntiasset, repetere coegerit. Huic Plinius: Intellexeras nempe? agebat. Cumque ille annuisset: Cur ego revocabas? inquit: decem amplius versus hac tuâ interpellatione perdidimus. Tanta erat parsimonia temporis. Perire autem omne tempus arbitrabatur, quod studiis non daretur. Hac intentissima diligentia tot volumina conscripsit, commentarios electorum centum sexaginta reliquit, quos in Hispaniâ Largius Licinius emisit, quæ dringentis millibus HS. si venditorem reperisset Plinium. Illud præ ceteris omnibus placet, quod temporis longe avarior quam auri & gemmarum (huius enim unius avaritia laudabilis) nihil unquam legerit, quin exciperet & adnotaret. Hoc & studia & virtutem acuit, accenditque. Sine excerptis nemo unquam, meo iudicio, eruditus, sine sanctorum exemplorum observatione nemo unquam solide pius. Aliorum virtus & instruat & amet nos necesse est: aliorum clades nos sapere doceat. Nam optimum alienâ insaniam frui. Sic excerptum: hæc nos industria & doctos reddet & pios.

Præquam finiam, vera diligentia miracula subiiciam. Aurelius Augustinus cum jam octogenarius esset, non miris operose divinarum literarum studia exercuit. Scripsit itaque plura, quam quisquam legerit, si fides est Possidonio, cui iure merito esse debet, qui Augustino familiarissimus, omnia ipsius arcana potuit arbitrarî. Neque nostrum ullus gloriatur omnia Augustini scripta à se lecta, cum sermones, epistolæ ac libri amplius ducenti vel temporum voragine absumpti, vel injuriâ abditis delitescant. Incredibile videri posset, quomodo vir iste sanctissimus, inter amplissimas curas, inter negotia gravissima, in murere concionandi assiduo, tot divina scribere volumina potuerit. Sed nihil nimis arduum diligentia.

A Ambrosius in sacris Augustini præceptor, morbo & ætate minime ne sibi prius diligentiam, quam vitam excoqueri pateretur, Psalmum 43. interpretari cepit. Ita in eodem lectulo, & spiritus ejus, & egregiorum operum curis extinctus est.

Origenis immortale ingenium, ut Hieronymus loquitur, non miror, sed miror diligentiam incredibilem. Nam eò industria scribendi in hoc viro excutitur, ut, teste beato Hieronymo, quidam plurima scripta sine multitudine audiente sex millia librorum Origenes se legisse sit confessus. Superi quod diligentia portentum est hoc? Auxerunt aliorum studia bibliothecas, ac per idcirco citate bibliothecam unam quamvis ingentem implere potuit. Quid nos, quæ nostra est diligentia? somnum & umbra ad talium virorum ingeniosissimam industriam, in quibus sæpe ingenium & industria vel diligentia inter se certant ambigua victoriâ. Verissimum illud Tullianum, *Diligentia in omnibus rebus plurimum valet*: hæc præcipua colenda est nobis, hæc semper adhibenda; hæc nihil unquam assequitur, quâ unâ virtute reliquæ omnes continentur. Illud igitur Ezechia Regis vel milles occidendum, assidue obvertebat animo: *Sit timor Domini vobiscum & cum dilegentia cuncta facite*.

ACTIONS DILIGENTIAE.

1. Prima diligentia regula est, quam exactissime observat: *Nulla dies sine linea*, nulla, nulla. Desidia secum animi est, etiam si dies & hebdomades, & menses sine ulla perdat linea. Solon vir summæ industria dicere solebat, se quotidie aliquid addiscentem senescere. Idque supremo vitæ die confirmavit, cum assidentibus amicis & sermonem inter se conferentibus, caput jam morte pressum erexit. Interrogatus quid hoc faceret? Ut cum istud, inquit, de quo disputatis, sciero, doctior moriar. Migrasset sane jam pridem ex hominibus negligentia, si eo animo vitam ingrederemur, quo eam Solon egessus est.

2. Diligentia est, omnia suo quaque tempore facienda disponere, nec ullam diem partem ab opere immunitatem dimittere. Temporis & actionum confusio, diligentiam plurimum retardat. Sunt qui de die vagantur, aut stertant, noctua ad oleum aut servum fastidiosè laborant. Sunt qui profectis ac negotiosis diebus amplissime ferientur, feriatis operi assideant. Perturbatus ac proposterus est hic rerum ordo. Hoc lepores in manibus, pilces in pratis, hoc caneros in ramis, hoc poma in rivis est querere. Ordine omnia, & suo tempore facit diligentia.

3. Diligentia non solum assiduum votum, sed etiam tota nonnunquam factum est, totas pene noctes aut precando aut laborando transnittere. Serio diligens homo sepius suspirat, & ait: O si possem penitus non dormire; quam ego promptè ac hilariter noctes cum precationibus tum lucubrationibus impenderem, cum multum tempus studiis & colloquiis cum Deo sciam aptius. At quia non valeo rotas pervigilare noctes, de iis, quantum licuerit, decerpam, meliori occupationi, quam somno, impendendum. Ita in lucto ponam, quidquid horis somni ademero.

4. Diligentia minimas etiam particulas temporis velut ramenta auri colligit, & in suum usum redigit. Nullius alterius rei jactura major est, quam temporis, quamvis nec vilior est, sed apud ignavos. Apud Lacedæmonios summa temporis parsimonia fuit, nec ulli ei remissum vel otio vel ludicris diem transigere. Hinc ab Eporis magistratu Laconico ambulationes etiam non utiliter, nec ad exercendum corpus instituta, puniebantur. Nemo seipsum inter diligentes numeret, qui minimam horulæ partem vel otio, vel inania faciendo pudet comburere. Diligentia mavult aurum, aut etiam

C. Plinii
Secundi in
studiis di-
ligentia;

1000. Phi-
lippinum.

Plin. lib. 18.
nat. hist. c. 5.

S. Augusti-
ni.

aut etiam gemmas quam tempus perdere. Homo ex asse diligens mavult sua scripta, Aristophanis aut Cleanthis lucernam, quam Vitellii patinam, aut Promachi lagenam oleant. Hinc quinta diligentie actio.

5. Diligentia studiosissime fugit homines illos otiosos temporis fures, qui & ipsi parum agunt, & laborantes impediunt. Diligentia, colloquia vana abruptit, symposia non accedit, ne paulatim malus contrahatur habitus temporis male collocandi. Ita omnem occasionem perendi temporis pro viribus declinat, nec damnum estimat neglexisse lulum aut ludicra, amisisse sine sua negligentia pecuniam, perdidisse sine culpa sua gratiam; modo non male perdidit tempus omnium thesaurorum maximum.

CAPUT IV.

Celi Rosa, seu, Desiderium celestis Patrie.

§. I.

NON opus hic interpretare; res loquitur. Rosa illa Germanis non ignota, quam illi a coloris amantitate Celi Rosulam vocant, celestis patrie desiderium significat. Hoc animi ardore in patriam mirifice Mater Domini excoluit.

Deus olim precipiens Moysi: *Ascende, inquit, tu & Aaron. Ascenderuntque Moyses & Aaron, & viderunt Deum Israel. & sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, & quasi calum eam serenum est.* Petrus Galatinus Hebraeorum laudat doctorem Rabbi Haccados, qui Messiam matrem hic designari ait. Hec illa sedes sapphirina quam Dei filius seipso implevit. Neque in orbe simile opus est visum, Non primam similem visa est, nec habere sequentem. Hinc illa Anselmi voces: *O Domina, nihil tibi aequale est: omne quod est, aut infra te, aut supra te est. Supra te solus Deus; infra te omne illud, quod Deus non est.* Eam Virgo puritatem animi habuit in terra, quam beati nanciscuntur in celo. Etat Virginis beatissimae, ut Paulus loquitur, *conversatio in celis.* Ita nobilissimam agentis & contemplantis vitae mixturam fecit: celo inharebat desideriis, terram illustrabat sanctissimis exemplis.

Beatus Bonaventura cliens Virgini devotissimus, suo stylo Virginem sic fuisse loquentem: Surgebam semper noctis medio, & quantam poteram affectione in templo petebam: Primo gratiam, qua dilectionis praeceptum implerem, & Deum toto corde diligerem. Petebam deinde gratiam amandi & proximum, secundum Dei voluntatem ac beneplacitum. Tertiò petebam, ut vitam mihi Deus ad illud tempus prorogaret, quo nasceretur Virgo, quae Deum esset paritura mater: desiderabam itaque, servaret mihi Deus oculos quibus illam inuener, linguam qua illam laudarem, manus pedesque quibus ei servirem. *Et nunc quae est expectatio mea; nunc Domine, & substantia mea apud te est?* Alii in aliis sua quaerant gaudia; ego verò delectabor in Domino.

Neque solum Virgo beatissima ad Domini pedes cum Magdalenâ sedit aeternas delicias contemplata, sed etiam Marthae obsequis se addixit: nam & filium & seipsam operâ suâ aluit. Itaque contemplantem & agentem vitam mixturâ temperavit laudatissimâ. Vox sapientum est, vitam actuosam esse bonam, meliorem contemplativam, optimam ex utraque mixtam. Atque hanc in Domini matre veneramus. Ut autem hac in oculis esset, & aeternâ coleretur memoriâ, anno millesimo quadragesimo octogesimo quarto, quod Albertus Miraeus refert, in honorem beatissimae Virginis Conceptae institutus est Ordo. Huic Toleti dedit originem Beatrix à Silvâ nobilissima Lusitana femina, Pontifice Innocentio VIII. Vestis religiosa hac fuit, Tunica

A erat candida, velum capitis celi colorem emulabat. Habitus sanè pulcherrimus, & qui vel ipso colore Virginis beatissimae puritatem, & vitam celo inhaerentem representabat. Plurimae aliae eaque diversae religiosae familiae Virginis honori sunt institutae. Exemplo sint istae.

Anno millesimo ducentesimo trigésimo tertio Gregorio IX. Pontifice, tranquillandis Italiae civitatibus Ordo militaris initium habuit, auctore Bartholomaeo Vicetino. Ordini nomen S. Mariae Gloriosa Nobilissimi quique huic religioni sese addixerunt. Muneris sui esse volebant pupillos & viduas defendere, concordiam inter dissidentes conciliare.

Anno 1252. septem Florentini cives initium fecerunt Ordinis Servorum B. Mariae, Martino IV. Pontifice.

Anno 1501. nobilissimus Ordo in honorem divae Virginis ab eventu cepit mirabili. Ludovicus XII. Rex Galliarum suam conjugem Joannam Caroli VIII. sororem repudiavit, duxitque Annam Principem; nec factò color defuit: matrimonium scilicet fuisse violentum, Ludovico XI. patre Joannae imperiosius, quam par fuisset, agente; deinde virginem, quam acceperat, à se reddi. Joanna nihil se opposens, in Christi thalamum denupsit, & pro honore Matris Christi initium dedit Ordini novo, Pontifice Alexandro VI. Julius II. & Leo X. Ordinem illum litteris confirmarunt. In eo Virgines Annunciatæ debebant. Harum vestis cinerei coloris fuit, ut poenitentiam mœneret. Candidum velum à capite ad pedes defluebat, quod virgineam puritatem oculis ingerebat: pectore ad imos quoque pedes crux purpurea descendebat, quae Christi in crucem acti memoriam assidue objiceret. Leges huius Partheniæ familiae fuerunt omnino decem, nec plures. Nempe beatissimae Virginis primariae virtutes, quarum nomina ex Evangelis haec recitantur: Prudencia, Humilitas, Paupertas, Veritas, Patientia, Obedientia, Pietas, Copia, Castitas, Caritas.

Tot alios Ordines honori Virginis beatissimae institutos, nimis hic longum est percerens. Eud non omitendum. Sanctus Rupertus Germaniae Apostolus anno 591. Duce Bavariae Theodeberto Virginum cenobium condidit sub patrocinio aeternae Virginis Mariae. En religiosam familiam nobis tam vicinam à mille & amplius annis institutam!

§. II.

EST & alius Ordo longè amplissimus, in quem multa millia virorum ac seminarum per totum orbem sunt adscripta. Huius Ordinis lex unica ista: Matrem Domini semel quolibet horâ verbis Angeli salutare. Egi-mus hac de re in Trismegisto, & Amulsi; hos libros obsecro, mi Lector, adi & illic dicta in memoriam revoca. Hic addo: Mos iste quorundam divinam Virginem salutandi, totâ Lusitaniâ receptissimus est. Omnes cuiuscunque ordinis & status homines mox caput aperiunt, aliisque omnibus sepositis aeternam Virginem salutant.

Quam verò id Deo gratum sit, non obscure palam fecit anno Christiano 1614. Atque hinc nemo non intelliget, quam cordi Deus habeat suae Matris honorem. Conimbricæ (civitas est Lusitaniæ, eruditionis domicilium) quidam capitalem hostem in insidiis luce dubiâ expectabat, in hanc unam curam intentas, ut transfurum sclopo trajiceret. Ita vigilantissimis oculis inimici adventum exceperit, collineavit, glandem ejaculatus est, fragore viciniam omnem exterruit, sed conatu prorsus irritò. Res mira, & post homines natos pæne inaudita. Nam alter audito horæ pulsû repente conficit, ut pro more Matrem Domini salutarer, nec ad illud loci punctum pervenit, quod nefarius insidiator oculis designarat.

Videte testatissimum divinæ bonitatis argumentum, & quam Deo placeat suam Matrem inter mortales esse venerationi, his praesertim horariis precationibus. Priscis etiam Christianis usitatissimum fuit in horas singulas

Ordo militaris.

Ordo Servorum B. Mariae. Ordo Annunciatarum.

Trismegist.

lib. 2. cap. 3.

§. 2. Et lib.

eodem c. 10.

§. 2.

Amulsi l. 2.

cap. 8. §. 2.

Anton. Ba-

lin. l. 1. §.

de iaculator.

cap. 6.

gulas